

Անցյալից մինչև ներկան

Թող ների ինձ լիբանանաբնակ գրահրատարակիչ, հրատարակագիր եւ գործարար Արմեն Գարսիանյանը, որ համաձայն չլինելու իր այն տեսակետին, թե «մեր ազգային մեծագույն կորուստը, Յեղատաղանությունն էս», Կիրոսի Մելգոնյան կրթական հաստատության փակումն է 2005 թ. (սեյն Արմեն Գարսիանյան, «Նամակներ Պելյուքեմ», Բ. հատր, Պելյուք, 2010, էջ 306): Երբ ճիշդ նրա ամենաիրատ հեղինակներից՝ գրող, խմբագիր եւ հասարակական գործիչ Անդրանիկ Ծառուկյանի համոզումն է՝ Կարսի անկումը թուրքերի ձեռքը 1920 թ. հոկտեմբերի 30-ին (սեյն Ա. Ծառուկյանի խմբագրական ներածական խոսքը անկման ժամանակ գերի ընկած 33 խմանասարության նախարար Արսաես Բաբայանի «Կարսի անկումը» հուշագրություն վերահրատարակման առթիվ, «Նայիրի» շաբաթաթերթ, Բեյրութ, ԺԵ. սարի (1968 - Գ. 3.) 45-50-րդ համարների փոխարեն լույս տեսած բացառիկ համար, էջ 8): Երրորդ

րյան եւ այլ(ք) բոլոր հուշագրություններում մեղքը վերտրոսված է վրա է բարդվում: Սեփական կողմից սխալների մասին ինչ-որ չափով գրում են մարտական գործողությունների մասնակից 3այ Գնդունին (Համբարձում Թովյան) եւ Կարսի նահանգապետ Սեփան Դորդանյանը (վերջինիս հուշագրությունը անտիպ է եւ դասական վրա է 3այասանի Ազգային արխիվում):

Մեր համոզումով՝ Կարսի եւ դրան հաջորդած 33 անկման համար առաջին մեղավորը մեզն է՝ հայ ժողովուրդը: Լիովին համաձայն ենք Գարեգին Նժդեհի գնահատականին. «Ընդունել ճգնաժամները հանրապետական բանակի անյաջողութեանց մասին, դարձել Կարսի անկման իսկական դատաւարները կենսական լիարժեքության մասին պարզապես բաժին ընդունել»: Նժդեհը հայտարարում է. «Կարսի ամօքը 3. Հանրապետական կառավարությանը չէ միայն, այլ ողջ հայ ժողովրդի: Չափ-

հարկավոր է միջոց դատարար լինել դատաւարի՝ խաղաղ ու անվտանգ կյանքի արտադրողը համար: Ծահան Ծահունուրի ձեռնարկումով՝ «հայի լակոնը», վստահ անցած համարելով, սկսել էր այլատեսել: Ամենուր ճիշտ էին կառավարությունն ու հասարակական բարերի անկումը, չափանիշները գլխավոր էին շուտ ելել, դատական գանձը կողոպտողները հասարակական գիտնականները մեջ ոչ թե բացասական կերպարներ էին ընկալվում, այլ՝ հաջողակներ, նույնիսկ դատական այրերի զգալի տեսողը եւ զինվորական բարձրաստիճանը համանասարության ջախջախիչ մեծամասնությունը հանրապետությունը բացահայտելն համարում էին «թյուրմտացություն», «ժամանակավոր մի երեսույթ», ու երազում էին «էն սիւսթը» որ ռուսը - կարմիր, սոխակ թե այլ գույնի՝ կարեւոր չէ - նորից կսօհորներ իբր թե անկախ հանրապետության ու նրա բնակչության ճակատագիրը:

Տիրապետել, 33 բանակի եւ ռազմական նախարարության արտաճողի ղեկավարումը, հույսը Կարսի անուրությունների ու հարյուրավոր թնդանոթների վրա դնելը (ընդ որում՝ շուրջ 700 թնդանոթների կեսը անսարք վիճակում էր թողնված), հայկական երկաթուղու խայսառակ վիճակը:

Բ. 2.- Ռազմահոգեբանական դատաւարներ. Պատերազմի հոգեբանական անդամակազմությունը, թուրքական զորքերի կարողականության թերահաստատումն ու սեփականի գերազանցումը, համանասարության անգիտությունը կամ միտմամբ սփռված զոհողությունը զորքի որակական արժեքը գնահատելիս, 33 բանակում համասարած անդամասխանակազմությունն ու անկարգադասակարգությունը՝ նույնիսկ ռազմական գործողությունների ընթացքում եւ մեղավորներին անդամաթ թողնելը, դասակարգությունը եւ դասակարգությունը չդրուցելը, զորքի բարոյալուրը անհարկի նահանջներով՝ հաճախ ա-

ների իրողությունների միջոց: Եթե այս գահավեժ ընթացքը բարոյական, հետեւանն էլ նույնն է լինելու՝ կիսաս-դրաս անկախ դատականության կործանումն ու էլ ավելի արեւալին՝ հայրենիքի զգալի մասի կորուստը, միգրացիոն նախադասական 3այասանի վերացումը:

Քննարկելով վերտրոսված ու այլ գործողներ, հանգում ենք հետեւյալ երկու եզրակացություններին, որոնցից յոթեր է դաս Բարեմ, որոնցից Կարսը չլրկնվի.

1. Կարսում ընդհանրապես հայության ու մասնավորապես 33 բանակի դատարարները օրինաչափ էր ու անխտաւափելի, սրամաքանակ ու բնական հանգուցալուծումը հայության «հաւաքական դասաւանդութեան» (բնութագրումը Անդրանիկ Ծառուկյանին է. սեյն վերտրոսված աղբյուրը): Բանակը հասարակության ոչ միայն հայելին է, այլեւ նրա կարեւոր մեկ մասը. 33 զինուժում ծառայողները մեր որդիները, եղբայրները,

90 սարի առաջ այս օրը կորցրինք Կարսը

մեծագույն արեւը համարում են 33 անկախության հռչակումից առաջ ու հետո սկսված եւ առ այսօր չդադարող արագաղբը հայրենի այս մի բուն հողամասից (33, ԼՂՅ, Ջակախ)...

Ինչպես հայտնի է, Կարսի անկումից ընդամենը մեկ ամիս հետո ընկավ նաեւ 3այասանի առաջին հանրապետությունը: Եվ դա բնական էր. այդ մեկ ամսվա ընթացքում թուրքական զորքն ու նրան ուղեկցող հուրը բաշխողները համարյա առանց լուրջ դիմադրության հանդիմելու գրավել էին նաեւ Ալեքսանդրապոլը եւ հանրապետության իրաւաստեւսյան օրգանի մեծագույն մասը: Այդ ամսվա ընթացքում եւ մինչեւ դրանք դատարարը 1921 թ. գարնանը՝ նրանք այդ տարածքում թողեցին «այստեղից թուրքն է անցել» թեւավոր խոսքին համահունչ անհամար հեճուք... Այդպես է լինում, երբ դիմադրելու եւ իրական գեներ ձեռքին դատարար մեղքը անմարտական, անարի, անմեծակ հոգին: Ահա՛ ճգնաժամները, հայ տրիստար...» (Գ. Նժդեհ, «Հանրապետություն», 2001, էջ 86): Նույնը հաստատում է նաեւ 3այ Գնդունին. «Բանակները իրարու դէմ դատարարվելու ասեն հոգեկան ձիրքերն են որ կը չափուին երկու կողմերում կամ թեմամբներում միջեւ, ամեն բան էլ ատելի» (3այ Գնդունի, «Կարսի անկումից դատարարները», «Մարտկոց» թերթ, Փարիզ, 1932 թ., 10 նոյեմբերի, էջ 2):

ում են, բախում են բանակները, բայց յարթում կամ դատարար են ազգերը, ցեղերը: Կարսի դատարարի սակ դատարարը հայ զինուորն ու զորավար չէին միայն, այլ բոլարական հայրենիքը, հայ ժողովրդի՝ իր անբողոքութեան մեջ անմարտական, անարի, անմեծակ հոգին: Ահա՛ ճգնաժամները, հայ տրիստար...» (Գ. Նժդեհ, «Հանրապետություն», 2001, էջ 86): Նույնը հաստատում է նաեւ 3այ Գնդունին. «Բանակները իրարու դէմ դատարարվելու ասեն հոգեկան ձիրքերն են որ կը չափուին երկու կողմերում կամ թեմամբներում միջեւ, ամեն բան էլ ատելի» (3այ Գնդունի, «Կարսի անկումից դատարարները», «Մարտկոց» թերթ, Փարիզ, 1932 թ., 10 նոյեմբերի, էջ 2):

Թե՛ անձնական եւ թե՛ հավաքական կյանքում վերելքներին եւ անկումներին նախորդում են բարոյահոգեբանական դրական կամ բացասական երեւոյթները: Վերջինի ընդամենը անանցյալներն են հաջողությունները կամ ձախողությունները:

Իսկ ինչպիսիք էր 33 հասարակության ու հայկական բանակի բարոյահոգեբանական վիճակը 1920 թ. աշունը: Թվում է, թե ամեն ինչ ընթանում էր լավ, զոնե այդպես էին իրենց համոզված ցույց տալիս հանրապետության ու նրա բանակի ղեկավարները. բոլորեւթիկների մայիսյան խռովությունը ճնշվել էր, երկրի սնեւտությունը վերել էր արդար, կենսամակարդակը, թեկուզ դանդաղորեն, բարելավվում էր, ունեին լավ հանդերձավորված, դարձնով, ռոզիկով ու զենքով արտադրված բանակ (ռազմական կարիքները խժռում էին բյուջեի 85 տոկոսը), որը տարածաշրջանում ամենամարտունակն էր համարվում՝ նախորդ երկու տարիների հաղթած լինելով թուրքերին, արքեպիսկոպոստին ու վրացիներին այն էլ անհամեմատ ավելի ծանր կենսադրամներում: 3ենց այս գործունեւն էլ թթաքցել էին հայրենաբնակ հայության ու նրա հարաւակն եւ զինվորական ղեկավարության զգոնությունը. ժողովուրդը մոռացել էր, որ օրգադակված է թեմամբ կամ անբարյացակամ հարեւաններով, որ

Կարսի անկման հայկական ներքին դատարարները կարելի է դասակարգել հետեւյալ կետերում.

Ա. Գաղափարական դատարարներ. Դրանցից հիմնականներն են՝ 33 բանակի հրամկազմի արագաւային նկարագիրը եւ նրա մեջ հայկական անկախ դատարարության գաղափարի թուլությունը կամ իտառ բացակայությունը, բարձրաստիճան ստրայակազմի ռուսական լեզվամտածողությունը եւ ռուսամոլությունը, դատարարի գործերի օժանդակության վրա հույս դնելը (մեր աներկապ համոզումով՝ դատարարի միակ լեզվի՝ հայոց լեզվի նկատմամբ անարգական վերաբերմունքը 33 առաջին հանրապետության կործանման հիմնական դատարարներին է):

Բ. Ռազմական դատարարներ.

Բ. 1. Չուն ռազմական դատարարներ. Թվարկեմ կարեւորագույնները՝ ռազմական անդամակազմությունը, ռազմական դատարարի եւ արեւելքների չզոյությունը, առկա ռազմումի խելամիջ օգտագործման սկզբունքի բացակայությունը կամ արհամարհումը, ռազմական մաների բացակայությունը, երկամբի առավելություններն ու անդամակազմությունները գնահատելու անկարողությունը, ռազմական հետախուզության եւ հակահետախուզության խայսառակ վիճակը, ոչ միայն աներեւակայելիորեն հանցավոր ներողանությունը արտաճողի ու գաղափարագուրկ հրամանատարների նկատմամբ, այլեւ՝ նրանց հովանավորումը խնամի-ծանոթ-բարեկամ կառաւ գործունեւի ազդեցությամբ, կառաւակներությունը, կառաւաստությունը եւ փչացածության ուրիշ երեսույթները թե՛ հրամկազմում եւ թե՛ դատարարում ողջ համակարգում՝ վերելքի մեղքը, զինվորական բազմաստիճան եմբակայությունը եւ ռուսական բանակի ղեկավարման շարժելի կիրառումը՝ առանց հաւելի առնելու 33 ռեյիեֆը եւ հայ զինվորի բարոյահոգեբանական ու այլ գործունեւի տարբերությունը ռուս զինվորի նույն հասկանիւմներից, գորակոչի բարձրորդի վիճակը եւ հարուսների տղաների փախուստը զինծառայությունից, հայ զինվորների՝ նոր սացված կանադական հրացաններին անբարար

ռանց կռիվ տալու, հայկական եւ թուրքական-իրական էթնոհոգեբանական ու ռազմահոգեբանական անանհասկացությունների հիմնովին անտեսումը:

Գ. Բարոյահոգեբանական դատարարներ. Պատերազմի նախորդած շաբաթներին ու նրա ընթացքում հայրենի կռվելու, տկալու եւ հաղթելու կամի բացակայությունը եւ թեմամբ՝ այդ հասկանիւմների գերազանցությունը, անառողջ մթնոլորտը զինվորական բարձրաստիճան հրամանատարների ու դատարարության նախարարության փոխհարաբերություններում, թեմամբի հասնող հակամարտությունը Կարսի նահանգի հաղաւաքական եւ ռազմական իշխանությունների՝ հասկապեւ նահանգապետ Ս. Դորդանյանի ու բերդաւաղափի դարեւ գեներալ-լեյտենանտ Դանիել-բեկ Փիրույանի միջեւ, հաղաւակն եւ ռազմական դատարարության հրամանատար(ներ)ի բացակայությունը թե՛ Երեւանում եւ թե՛ Կարսում, ալան-բալանի մոլորցը 33 հաղաւակն ղեկավարության միջակայում եւ Կարսի նահանգի հայկական կանոնավոր ու անկանոն զորամիավորումներում, գաղափարական-բարոյական ու արեւելքների ահավոր անկումը 33 բանակում, դեմակում վարչամեթեմայում եւ առասարակ հասարակության մեջ, բարբոսական կամ հանցագործ անսարքեր վերաբերմունքը հայրենիքի ազատագրված տարածքների նկատմամբ... (այս գործունեւը աղբյուրագիտական հեմի վրա մանրամասնել են իմ հեղինակած «Կարսի 1920 թ. անկման խորհանդիս ռազմաւերը» գրքում (Երեւան, Ա հրատարակություն՝ 2008 թ.), Բ հրատարակություն՝ 2009 թ.), որի համառոտ, զուտ գիտական տարբերակը մինչ այդ լույս էր տեսել հաղաւակն գիտությունների դոկտոր Արմեն Ալվազյանի խմբագրած «Ռազմավարության եւ անվտանգության հարցեր» հոդվածների ժողովածուում, Երեւան, 2007 թ.):

ամուսինները կամ հայրեն ու դատարար են, հետեւաբար հասարակական արտաճող անմիջականորեն փոխանցվում են բանակին, ու ընդհակառակը՝ ինչքան էլ նրանց փոխանցությունների արանքում «զսիջներ» դրվեն: Ուժեղ բանակ ունենալու համար հարկավոր է ունենալ առողջ հասարակություն եւ նույնիսկ առողջ դատարարական վարչամեթեմա: 3ամասարած փչացածության դատարարներում դատարարները մեծ հավանակաւություն ունեն, երբեմն էլ՝ անխտաւափելի են: Բանակը ոգի է, մարտական ոգի, որը սնվում է ազգի ոգուց: Ոգեղեն, գաղափարական, բարոյական ու հոգեւոր անկումը անդամակազմ եւ անխտաւափելիորեն առաջնորդում է ֆիզիկական (նյութական) անկման: Ցավով տրի, այս տարական ճգնաժամային գիտարարական ղեկավարության, 33 բանակի բարձրաստիճան հրամկազմի ու նրանց հետ տրեսաւած խմբիւսանական (օլիգարխիա) չ«ընտրանում» մեջ: 3ենեւությունը երեւակայելի անգամ դատարարութե տարաւափելի է...

2. Ազգի ու ազգային դատարարական դատարարման ու հոգրացման հույսը յոթեր է դնել միայն եւ միայն ազգի սեփական կարողությունների վրա՝ դրանք ծայրաստիճան կենտրոնացնելու ու շարժելով վեհագույն գաղափարները եւ ուղեկցելով բոլոր ուղեւորի ղեկավարների անձնական դրական օրինակներով:

Մեր բախը դատարարութե մինչեւ հիմա ժողովում է, Բանի որ մեր գլխավոր թեմամբն թուրք-արեւելքական հասարակության մեջ վարակված է 33 հասարակությունը ներսից հյուծող այս վարակներով: Իսկ եթե Աղբրեւանում հանկարծ հայտնվի Կարսի համարյա առանց կռիվ վերցրած ու 3այասանի առաջին հանրապետությունը ոչնչացած Զլազիմ Կարաբեկի մասն մի ղեկավար, որն իր մեջ միավորի թե՛ ռազմական փայլուն գործիչը, թե՛ դիվանագետին (Ալեքսանդրապոլի ու Կարսի դայանաւագրեւում նրա թելադրող ներկայությունը՝ վկա), թե՛ հաղաւակն գործիչը, թե՛ ազգային գաղափարախոսին (սվլալ դեմոկրատ՝ դատարարիսիւն) եւ թե՛ ռազմական հոգեբանին, ի՞նչ է լինելու մեր եւ 33 ձակաւագիրը: Նորից ենք արտալինելու օտարներին (այս դեմոկրատ՝ Ասեփանկերը համեմեղի կոչող ԵԱԿԱ Սիմսի խմբի համանախագահների երկրներին, Բալկաններում Ռուսաստանի «ֆորդոս» սլավոնական Սերբիան ԱՄՆ-Եվրոմիությունը գոհաբերած ԱՊՅ-3ԱՊԿ-ՈՂ-ին, թե՛ սղասելու ենք... հրաւերներ:

Իսկ հասարակական կյանքում, առավել եւս՝ միջդատարար հարաբերություններում հրաւերներ չեն լինում... Ազգովին սթապիւմեն, Բանի դեռ ուժ չէ:

ԳԵՎՈՐԳ ՅԱԶԵՅԱՆ, Պատ. գիտ. թեկնածու

ԱՐՓԱ-ի ազգոգոս գործունեությունը

ARPA (Analysis, Research and Planning for Armenia) թարգմանաբար «Վերլուծություն, հետազոտություն և ծրագրավորում Հայաստանի համար» հասարակական կազմակերպությունը հիմնադրվել է Լոս Անջելեսում, Հայաստանի վերակախացման վաղուդային, 1992 թվականին:

Կազմակերպության անունն արդեն հուշում է որդեգրված գործունեության նպատակը՝ սասարել հայրենի կյանքի արթնացումը՝ սենսուսային, գիտության և կրթության, օրենսդրական, առողջապահական և այլ բնագավառների բարելավմանը և առաջընթացին:

ԱՐՓԱ-ի հիմնադիրն է Հայաստանի և Ափյուռի գիտական և ճարտարագիտական ժողովուրդների լավ ծանոթ, Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի արտասահմանյան անդամ, դոկտոր Հակոբ Փանոսյանը:

Դոկտ. Փանոսյանը կիրառական մեխանիկայի բնագավառում ծանաչված մասնագետ է, գյուտարար: Նրա նախագծումներից մեկը կիրառում է գեյմ զերթայային (ձայնի արագության սանադադար) օդանավ-հրթիռ համակարգերի շարժիչների կառավարման ծրագրավորման մեջ:

Հավելելով, որ Հակոբ Փանոսյանը նաև գլխավոր հիմնադիրն է (1983 թ.) Ամերիկայի ճարտարագետների և գիտնականների ընկերակցության, դարձ կղաղման նրա երախտից հայ գիտական մեթոդի միավորման և այն՝ ազգոգոս գործունեության նպատակահետևանքներն է:

ԱՐՓԱ-ի կազմում են արթն բնագավառների որակյալ մասնագետներ, որոնք անցնող տարիներին խորհրդակցական, գիտական և գործնական նպատակային մասնակցություն են բերել Հայաստանի սենսուսային և բնակչության կենցաղային դաշնային բարելավման աշխատանքներին:

Արժեք վերականգնող աշխատանքները կատարվում են:

- ԱՐՓԱ-ն գործում մասնակցություն ունեցավ 1992 թ. ուժանյութի խնդիրներին նվիրված երեսուցյան գիտաժողովի կազմակերպմանը, ուր որոշվեց վերագործարկել Մեծամորի առանցքային:

- 1998 թ. Երևանի Երեբունի հիվանդանոցում հիմնադրվեց և հաջողությամբ գործում է արդիական սարքավորվածությամբ «Սարն Թիլի»-ի արյան կենսոն-ը:

ԱՐՓԱ-ի միջնորդությամբ «Գլոբալ Հիլինգ» կազմակերպությունը ֆինանսավորել է նույնաֆոն կենտրոնի ստեղծումը Գյումրիում:

- 1998-ից Հայաստանի 61 և 2006-ից Արցախի 27 դրոններում հաջողությամբ գործում է ԱՐՓԱ-ի «Առողջ արդյունավետ և կյանքի ուժ» ծրագիրը՝ ուղղված դեռահասներին կյանքի սպիտակ ծախսից հեռու դառնալու դաստիարակմանը:

Գիտակցելով այս ծրագրի կարևորությունը՝ ՀՀ ԿԳ նախարարության որոշմամբ այս սարվա հունվարից այն դասավանդվելու է բոլոր դրոններում:

Ծրագրի հաջողությունը արձանագան է գեյմ նաև Սփյուռում: ԱՐՓԱ-ն դասագրքեր է առաջարկում Ամեն Հայաստանի դրոններում և Փալանջյան ճեմարանում ծրագրի դասավանդման օգնելու համար:

- 2008 թ. Հայաստանի ժողովրդագրագիտական համալսարանի (ՀԾԴԳ) հետ համատեղ ԱՐՓԱ-ն կազմակերպեց «Արտադրական և կենցաղային թափոնների գործածության կառավարում» երկօրյա գիտաժողովը, ուր Հայաստանի և արտերկրի հայ մասնագետները ֆինանսացին և ներդրեցին այս խիստ կենսական խնդրի կարգավորման օրենսդրական հիմքերի և գործնական ուղու վրա դնելու հրահանգները: Խնդիրն այնքան ընդգրկում է, որ մասնագետների համագործակցությունը բարելավվելու է ավելի լայն ժողովրդական:

- Երկու տարի առաջ ԱՐՓԱ-ի ծիրից ներս սկիզբ դրվեց արդիական համակարգի օգտագործմանը Լոս Անջելես-Հայաստան հեռավոր ուսուցման (DISTANCE LEARNING) հնարավորությամբ: Լոսանջելես արքանակ հայ գիտնականներ և բարձրակարգ մասնագետներ հեռավոր դասախոսությունների մի ֆանի շարք են վարել ՀՀ-ում համալսարանի բարձր կուրսերի ուսանողների և գիտախոսողների համար:

Նդասակն է հեռավոր ուսուցման և գիտական հաղորդակցման այս ցանցում ընդգրկել Հայաստանի այլ բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները ևս, ինչպես նաև Գիտությունների ակադեմիայի գիտական և հետազոտողական կենտրոնները:

Ակնկալելի է փոխադարձ դասախոսություններ վարել նաև Հայաստանից, մասնավորապես Լոս Անջելեսի մի ֆանի համալսարաններին կից գործող հայագիտական ան-

բիոնների ուսանողների և հետախոսողների համար:

Պատերազմից հետո Լոս Անջելեսի և Հայաստանի միջև գիտական և ուսումնական նպատակով հեռավոր համակարգի նախաձեռնման և գործադրման մեջ ճարտարագետ Պ. Ժորա Մանուչարյանի մեծ ավանդը: Իսկ կարող անսահմանորից արտահովման համար շնորհակալության խոսք մեզ է ասել նախկին դրոն-սեյսմոլոգի Պ. Արամ Տեր-Մարտիրոսյանը:

- Արդեն չորրորդ տարին է, ինչ ԱՐՓԱ-ն հիմնադրել է «Ուրարտության մրցում» ամենամյա ձեռնարկը՝ միջկազմակերպության և սենսուսային բոլոր բնագավառներում հայրենի համալսարանների ուսանողության մեջ ներառական և գյուտարարական նախաձեռնությունների ֆազլերն է:

Աշխատանքների կամ գաղափարների գնահատման չափանիշը Հայաստանի սենսուսային զարգացմանը բերվող նպաստն է: Մրցույթը հովանավորում են նաև Հայաստանի սենսուսային և ԿԳ նախարարությունները: Ներկայացվող աշխատանքները ֆինանսավորվում են արժեքավոր համադասարանյան մասնագետների կողմից, և չորս լավագույններին, ըստ դասակարգման, հանձնվում են դրամական դաշնային՝ 2000, 1000, 600 և 400 ամերիկյան դոլարի չափով:

Մի ֆանի օր առաջ, հոկտեմբերի 15-ին, Երևանի ժողովրդական համալսարանի Պայան դահլիճում տեղի ունեցավ այս սարվա մրցման հաղթողների մրցանակների հանձնման արարողությունը: Հաղթողներին շնորհակալեցին մրցանակները հանձնեցող Քրիստինա Պողոսյանը: Մրցանակակիրներ ուսուցիչներին և դասախոսներին հանձնվեցին դաշնային վկայականներ: Ուրարտայի է նաև, որ ԱՐՓԱ-ն հայրենի ծագրերն իրագործում է համագործակցելով Հայաստանի համադասարանյան նախարարությունների հետ:

Լոս Անջելեսում նույնպես ԱՐՓԱ-ն ձեռնածալ չի մնում. կազմակերպվում են ինչպես գիտական, այնպես էլ հայ համայնքին հուզող նյութերի ամենամյա դասախոսություններ և ֆինանսավորումներ:

Ժամանակը վկայեց, որ ԱՐՓԱ-ն որդեգրած իր առաջնությունը հետախոս մի կազմակերպություն է, նախաձեռնարկող իր մակարդակին և հասուն իր շուրջը համախմբելու անսահմանորից նվիրյալների:

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՍՈՒՐՄԵՆՅԱԼ

Մեղվեղեի և Պուսինի վարկանիշները հավասարվել են

ՈՂ նախագահ Դմիտրի Մեղվեղեի գործունեությունը ներկայումս գրեթե նույն վարկանիշն ունի, ինչ վարչապետ Վլադիմիր Պուսինին: «Վեդոմոսի» թերթը գրում է, որ դատարանի և ունենում դիտարկումների ամբողջ ընթացքում առաջին անգամ:

մեզ է «ամուր ձեռքով» նախագահ: 39 տարեկան կուրեժնար ունենալ բոլոր ֆադաբական ուժերի հետ համագործակցող ղեկավար: Թերթը նշում է, որ մինչև օրս Պուսինի վարկանիշները անհամեմատ բարձր էին եղել Մեղվեղեի համեմատությամբ: 2009-ին այդ արթերությունը կազմել էր 5-6 տոկոս: Իսկ նախընթացական վարկանիշներով Պուսինի գերազանցությունը 9-11 տոկոս է:

Հոկտեմբերի 22-26-ը «Լեւոն» կենտրոնի անցկացրած հարցման սլայդների համաձայն, Մեղվեղեի աշխատանքը դրական է գնահատում ռուսաստանցիների 76 տոկոսը, Պուսինի աշխատանքը՝ 77 տոկոսը: Նրանց գործունեությունից դժգոհ են համադասարանյան բարձր 22 տոկոսը և 20 տոկոսը: Պետության ղեկավարը վարչապետից հետ մնալու տոկոսը կրճատել է նաև նախընթացական վարկանիշներով: Հարցման մասնակիցների 24 տոկոսը մտադրություն է հայտնել նախագահական ընտրություններում վերադառնալու Պուսինի օգտին: Մեղվեղեի օգտին դասարան է վերադառնալու 21 տոկոսը: 51 տոկոսը կարծում է, որ Ռուսաստանի

մասությամբ: 2009-ին այդ արթերությունը կազմել էր 5-6 տոկոս: Իսկ նախընթացական վարկանիշներով Պուսինի գերազանցությունը 9-11 տոկոս է: «Լեւոն» կենտրոնում Մեղվեղեի վարկանիշի ներկայիս աճը բացատրում են նախագահի ֆադաբական մեծ ակտիվությամբ: Կենտրոնի փոխնախագահ Ալեքսեյ Գրադովսկին կարծիքով, աշխատանքը Մեղվեղեի որոշ ֆայլեր արժանացան բնակչության հավանությանը: Դրանց թվում են Մոսկվայի ֆադաբապետ 30-րդ Լուսկովի դասարանները: Մեղվեղեի և Վլադիմիր Պուսինի միջև տարբերությունները կապում են ավելի բարձր նախագահի, ֆան վարչապետի հետ:

Պատի այցից հետո Անգլիայի կաթոլիկ եկեղեցու դարձրել 10 մլն ֆունտ է

Անգլիայի և Ուելսի կաթոլիկ եկեղեցին Մեծ Բրիտանիայի կառավարությանը դարձրել է 10 մլն ֆունտ ստեռլինգ, որը ծախսվել է Հռոմի դարձրելու 16-րդ դարի բրիտանական այցելության կազմակերպման վրա: Այդ մասին հաղորդում է Լոնդոնի «Գարդիան» թերթը:

Մեծամասնությունը դարձրել է 10 մլն ֆունտ ստեռլինգ, որը ծախսվել է Հռոմի դարձրելու 16-րդ դարի բրիտանական այցելության կազմակերպման վրա: Այդ մասին հաղորդում է Լոնդոնի «Գարդիան» թերթը: Մեծամասնությունը դարձրել է 10 մլն ֆունտ ստեռլինգ, որը ծախսվել է Հռոմի դարձրելու 16-րդ դարի բրիտանական այցելության կազմակերպման վրա: Այդ մասին հաղորդում է Լոնդոնի «Գարդիան» թերթը:

մեծ լինել: «Գարդիանը» հիշեցնում է, որ 1982-ին Հովհաննես-Պողոս Բ դարձրել է Պուսինի աշխատանքը ծախսերը կազմեցին 13 մլն ֆունտ: Բենեդիկտոս 16-րդի այցելության ծախսերը կիսել են բրիտանական մի ֆանի նախարարություն, ներառյալ ՆԳՆ-ն, ժողովրդի միջավայրի և գյուղատնտեսության նախարարությունը և կրթության նախարարությունը: Բացի դրանից, հայաստանյալ 10 մլն ֆունտի մեջ չեն մտնում իրավակարգի դաշնային կառավարման առաջնորդական ծախսերը:

Մարտի վրա 20 տարի հետո մարդիկ կադրեն

20 տարի հետո Մարտի վրա կհայտնվեն երկրային առաջին զարգացողները: Այդպես են կարծում ԵՄ-ի անվան հետազոտական կենտրոնի (ԱՄԿ) գիտնականները: NASA-ի հովանու ներքո նրանք մշակում են «Հարյուրամյա ժողովրդագրություն» նախագիծը: Ծրագրում է Մարտի վրա կառավարող ստեղծագործության առաջին խումբը իջեցնել արդեն 2030-ին: Այդ մասին հաղորդում է Ասոսիացիոն թերթը գործակալությունը: «Այդ նախագիծը ոչ միայն կբնակեցնեն մոլորակը, այլև կսկսեն փոխակերպել այն: Գլխավոր խնդիրն է Մարտի մթնոլորտում կուսակել մարդկանց կյանքի համար անհրաժեշտ գազեր: Դրանք կարելի է կուսակել ցածրալայնություն և կիրճերում, որտեղ կբնակվեն առաջին մարտիցները: Ասի-

անաբար մոլորակի վրա ի հայտ կգան երկրայինը հիշեցնող մթնոլորտ և կլիմա», դասնում է նախագծի հեղինակ, դոկտոր Գրեգորի Մակկերթին: Գիտնականները մեզ է լուծեն ինչպես սեյսմիկական, այնպես էլ ֆինանսական բարդ խնդիրներ: «Մարտի բնակիչները մեզ է սինթեզեն թթվածին և էլեկտրականություն, սառնան սննդամթերք: Նրանք այլևս չեն վերադառնալու երկիր: Դա թույլ կտա զգալիորեն կրճատել ծախսերը», դարձաբանում է Մակկերթին: Առաջնությունը նվազագույն արժեքը 10 մլրդ դոլար է: ԱՄՆ իբրևաճությունները հետազոտություններին հակադրում են գումարի միայն փոքր մասնաբաժիններ: Ուսի գիտնականները կղիմեն նաև մասնավոր ներդրողներին:

ԵՄ ղեկավարները փոփոխություններ կկատարեն Լիսաբոնի դաշնային կառավարում

Եվրոմիության անդամ երկրների ղեկավարները դաշնային կառավարում են փոփոխություններ կատարել ԵՄ-ի գործունեությունը կառավարող փաստաթղթում՝ Լիսաբոնի դաշնային կառավարում: Պայմանավորվածության հասնելու մասին հայտարարել է ԵՄ-ի նախագահ Դեյվիդ Վոստերը, որին վկայակոչում է Ֆրանսուա Գոբլանի կողմից:

Խոսքը այն ուղղումների մասին է, որոնք ԵՄ անդամ երկրներին թույլ կտան հիմնադրամներ ստեղծել ամբողջ եվրոգոտու սենսուսական անվանագրությունն արդիական համար և օգնել դժվարություններ արդող երկրներին: Ներկայումս մնան օգնություն արգելված է:

Նախկին ԵՄ գազաթափոցում: Ենթադրվում է, որ Լիսաբոնի դաշնային կառավարումը ուժի մեջ կմտնեն 2013-ին: Գերմանիայի կանցլեր Անգելա Մերկելի նախաձեռնությամբ ուղղումների նախագծում ներառված է մի կետ, որով դաշնային կառավարումը իրավունքից զրկել է բյուջեային կարգադրությունը խախտող ԵՄ երկրներին: Եվրոհանձնաժողովի նախագահ Ժոզե Մանուել Բարոզոն դեմ է արտահայտվել այդ խախտումը՝ ասելով, որ Մերկելի առաջարկությունը դժվար թե արժանանա ԵՄ բոլոր 27 երկրների հավանությունը: Լիսաբոնի դաշնային կառավարումը ստորագրվել է 2007-ին և կոչված է փոխարինելու այդպես էլ ուժի մեջ չմտնող ԵՄ սահմանադրությամբ, Լիսաբոնի դաշնային կառավարումը ստորագրվել է 2007-ին և կոչված է փոխարինելու այդպես էլ ուժի մեջ չմտնող ԵՄ սահմանադրությամբ, Լիսաբոնի դաշնային կառավարումը ստորագրվել է 2007-ին և կոչված է փոխարինելու այդպես էլ ուժի մեջ չմտնող ԵՄ սահմանադրությամբ:

Նախկին ԵՄ գազաթափոցում: Ենթադրվում է, որ Լիսաբոնի դաշնային կառավարումը ուժի մեջ կմտնեն 2013-ին: Գերմանիայի կանցլեր Անգելա Մերկելի նախաձեռնությամբ ուղղումների նախագծում ներառված է մի կետ, որով դաշնային կառավարումը իրավունքից զրկել է բյուջեային կարգադրությունը խախտող ԵՄ երկրներին: Եվրոհանձնաժողովի նախագահ Ժոզե Մանուել Բարոզոն դեմ է արտահայտվել այդ խախտումը՝ ասելով, որ Մերկելի առաջարկությունը դժվար թե արժանանա ԵՄ բոլոր 27 երկրների հավանությունը: Լիսաբոնի դաշնային կառավարումը ստորագրվել է 2007-ին և կոչված է փոխարինելու այդպես էլ ուժի մեջ չմտնող ԵՄ սահմանադրությամբ, Լիսաբոնի դաշնային կառավարումը ստորագրվել է 2007-ին և կոչված է փոխարինելու այդպես էլ ուժի մեջ չմտնող ԵՄ սահմանադրությամբ:

Անկույթ

Պարզապես «Անհետացում»

«Մի լուսահար, մի նկար, մի անձ կարող է լույս վառել, արթնացնել նիրհած զգացումները, բերել նոր հավասար... Նրա Անկույթն ինձ Վերելք բերեց»:

Այս նախադասությունը (անգլերենով) գրված էր հոկտեմբերի 20-ին Թասերական գործիչների միությունում տեղի ունեցած «Անկույթ Վերելքի համար» մեծամասշտաբային ծանուցաբերման ժամանակահատվածում: Թե հասկալի է, թե ոչ, անկույթն էր նկատված («նրանք» իզակալ սեռի է), մեծամասշտաբային ստեղծողն էր կասարողը՝ Արինե Սուրբաջյանը: Բայց ինչու հարկ չհամարեց բացահայտել: Սակայն, թերևս, այժմ դա կարելի էլ է: Մեկ շաբաթվա ընթացքում «Անկույթ Վերելքի համար»-ը հուսալի որ Արինեի վերելքի սկիզբն է, հիրավի մի խոստումնալից արվեստագիտուհու, որը փորձում էր իր ասելիքը ներկայացնել միմիայն մարմն-

թափանցիկ Վիսրիո Ալֆիերիի խոսքերը՝ «Թասերական միջոցով մարդիկ ղեկավարվում են սովորյալ լինել ազատ, ուժեղ և վեհ»:

«Անկույթ Վերելքի համար» ներկայացման բեմադրողները խիստ նվազաթիվաբան էր. երկար մի վարձակալ, որ երբեք «օգնում է» սովորյալ լինել ներկայացվող բեմական կերպարը և մի արեւելյան գորգ, որը ոլորվելով՝ դերասանուհու ձեռքին դառնում է մերթ օրոք երեխա, մերթ կարծես հանդես գալիս որդես ճճող բեռնա խորհրդանշան:

Արինե Սուրբաջյանը կարծես մի փայլուն անգամ կերպարանափոխվեց, այնքան սարքեր էին ներկայացման սկզբում, մեջքեղում էր ավարտին մի մարմնավորած կնոջ կերպարները, որը մերթ ավազակական կնոջ սիմվոլ էր, մերթ անհողաբաշխ հնչյուններ ար-

Անկույթ, որ վերելք է բերում...

Նի լեզվով:

Առաջին (մակերեսային) տրամաբանությամբ մեծամասշտաբային լույս էր ընծայված աշխարհի կնոջ մասին, ինչն ակնհայտորեն հուշում էր զվարճանքի հեռուստիին և հնչող լուսահարկալի երաժշտությունը: Կարծիքն ավելի է ամրապնդվում, երբ իմանում ես, որ Արինե Սուրբաջյանն իրանահայ է: Սակայն կերպարի զարգացմանը զուգընթաց ի հայտ են գալիս այլ համոզումներ, եւ հեռուստիին ստանում է առավել համաձայնակային նկարագիր: Սկզբնապես աշխարհային գործողություններ (երկանք աղալ, թել մանել) ցույց սկսող կինը հետզհետե կարծես ներգրավվում է հասարակական կյանքի մեջ, դեռ է մեծում գլխաւորը եւ ի վերջո ելնում է լույսահարկ: Ներկայացման ենթատեքստը բաղադրական է, զգացվում է իշխող անարդարացիության թեման, սակայն առանց որոշակիության. դա կարող է վերաբերել ինչպես Պարսկաստանին, Հայաստանին, այնպես էլ այլ երկրներին: Իր իրավունքների համար լույսահարկ անհատի եւ անընկճելիության թեման միտ էլ հրատալ կնոյն, հասկալի անարդարացիությամբ լեցուն մեր ներկայի մեջ: Հասկալիս եթե այդ վերաբերում է կանանց, որոնք մուսուլման հաճախ դառնում են բիրտ ուժի հիմնական թիրախներից մեկը: Անեմից տրամաբան, անուշ, ներկայացման ավարտն էր, երբ հեռուստիին վրա անընդհատ կրակում են, իսկ նա ամեն անգամ կրկին ոտքի է ելնում՝ մնալով անմահացել եւ անընկճելի: Անկույթ-վերելքի այս շարունակական ընթացքն արտահայտում է գեթ բարոյական հաղթանակի զարգացումը: Մտաբերում են իսլաւից

"A FALL FOR RISE"
Created and performed by: Arineh Soukiasian
Art Director: Vahan Badalyan
Music: Chemirani "Qalamkar", Kootah, Hun-Hun-tu-Fly "Fly my sadness", H. Alizadeh "Persian folk"
Special thanks to: National Centre of Aesthetics "Little Theatre"

ձակող գալարվող հոգի, մերթ խոռվախոյզ վագրուհի, մերթ էլ լույսահարկ մարդ արարած՝ առանց սեռաճարտարապետական կամ կրոնա-էթնիկ առանձնահատկությունների: Արինեն օժտված է միանգամայն բեմական ֆիզիկական սվալներով, սակայն հմայիչ դեմքից բացի զատուրով է արտակարգ գեղեցիկ ձեռքերով, որոնք նա գործածում է միանգամայն տեղին: Մնջախաղի, լույսահարկային, բեմական ձայնի զրագես սիրալիկ Արինե Սուրբաջյանը, չունենալով հանդերձ որոշակի նախադասական կրթություն, ամձամբ է կասարել իր հղացած մեծամասշտաբային խորհրդանշանները: Սակայն նա մտնել է թափանցիկ: Թեհրանում ծնված Արինեն, որն ուսանել է Երեւանի ճարտարապետական համալսարանում եւ ավարտել մի մագիստրատուրան, մանկուց մասնակցել է իրանահայ համայնքի թատերական-երաժշտական կյանքին: 2007-ին նրան տեսնում «Արմոնո» երեւանյան թատերական փառասոցում «Լեդի Մակբեթի անհիմնած ճակատագիրը» մեծամասշտաբային մեջ: Նույն ներկայացման անգլերեն սարքերակն Արինեն ներկայացրել է Ուկրաինայի Խմելնիցկի ֆալստիկ կայացած մեծամասշտաբային միջազգային փառասոցին եւ արժանացել դասակարգի «Երիտասարդ տաղանդ» մրցանակին: Այսինքն, մենք գործ ունենք իսկապես օժտված մի երիտասարդուհու հետ, որի ձիրքերը խելամիտ գործածելու դեղինում հայ կասարողական արվեստը մեծապես կարող է օգտել...

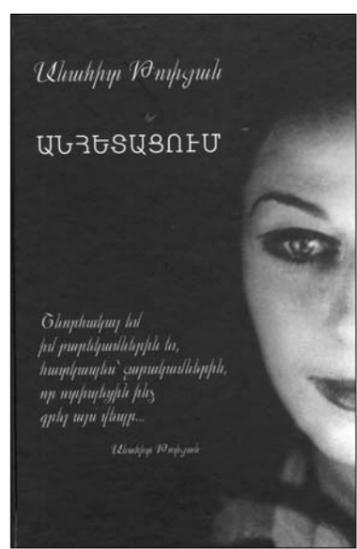
ԱՐԻՆԵ ՍՍՈՒԲԵՅԱՆ

Վերջին օրերին մեկը մյուսի հետեւից կազմակերպվող գրքերի շարահանդեսները անուշ ուրախալի փաստ են, մանավանդ որ այդ գրքերն առնչվում են սարքեր ոլորներին: Հերթական շարահանդեսը Հայաստանի գրողների միությունում էր: Օրվա հերթուհին դերասանուհի, գրող, թարգմանչուհի **Անահիտ Թոփչյանն** էր: Այս սարի լույս է տեսել «Անհետացում» վեպը, որի շարահանդեսը կազմակերպվել էր երեկ: Խոսելով գրքի մասին՝ հեղինակը նշեց, որ հեռուստիին ճակատագրի միջոցով փորձել է ներկայացնել մի ամբողջ սերնդի ու մշակութային շարահանդեսը: «Հայաստանում անկախությունից հետո ցած կորուստներ ունեցանք՝ եւ մտաւոր, եւ մարդկային ռեսուրսներին»: Իր թվարկած կորուստները հեղինակն անվանել է անհետացում, որի համար քաղաքի սիրտն է ցավում, սակայն այդ մասին խոսալիում են խոսել շարահանդեսը: «Վեպում ես փորձել եմ խոսել դաժան ու շարահանդես», ասաց հեղինակը:

Շարահանդեսի ժամանակ Գրողների միության հալարագահ **Լեւոն Անանյանը** նշեց, որ «Անհետացում» վեպը իրապես արժանի է մեծարանքի: «Ժամանակակից արձակի ժամանակ ես դա համարում եմ նոր փայլ», ասաց Լեւոն Անանյանը ու ընդգծեց, որ վեպը կարգալուծում է մի շարահանդես: Խոսելով ժամանակի առանձնահատկությունների մասին՝ Լեւոն Անանյանը նշեց, որ գրում արեալ եմ եւ ֆաղափական, եւ արկածային ու գեղարվեստական շարահանդեսը: Գրում հեղինակն անդրադարձել է նաեւ 2008 թվականի մարտի 1-ի դեմոստրիին: «Մա նաեւ ֆաղափական վեպ է», **«Ազգի»** հետ գրույցում ասաց Անահիտ Թոփչյանը:

Վեպը դեռ անսիղ վիճակում ու ծածկանունով այս սարի արժանացել է Ռուսաստանի հայերի միության եւ Հայաստանի գրողների միության «21-րդ դարակալի հայը» մրցանակին: Մրցանակի գումարով էլ Անահիտ Թոփչյանը կարողացել է հրատարակել «Անհետացումը»: Շարահանդեսի ժամանակ առանձին խոսելու հանդես ելավ բանասիրական գիտությունների դոկտոր, որոշեալու **Անահիտ Գրիգորյանը**: «Ինչն էր դասձառը, որ դերասանուհին դարձավ արձակագիր»: Ա. Գրիգորյանն ինքն էլ դասալիանց իր հարցին. «Երբ մարդն ունի տաղանդ, նա ինքնաարտահայտան ձեռք է փնտրում: «Անհետացում» վեպը եւ համաձայնակային է, եւ ազգային»: Ա. Գրիգորյանը չհամաձայնեց այն կարծիքին, որ վեպն արկածային է: «Այն ավելի ցածր արժանական է»: Անահիտ Թոփչյանն արդեն իր որոշակի ավանդն ունի հայ արձակի մեջ: Անահիտ Գրիգորյանը ցանկություն հայտնեց, որ «Անհետացումը» թարգմանվի սարքեր լեզուներով: «Վեպը հանգիստ կարելի է թարգմանել եւրոպական լեզուներով»:

«Անհետացումը» լույս է տեսել 500 օրինակով, վաճառվել է գրալիանութներում:

Ինչու էր դասձառը, որ դերասանուհին դարձավ արձակագիր»: Ա. Գրիգորյանն ինքն էլ դասալիանց իր հարցին. «Երբ մարդն ունի տաղանդ, նա ինքնաարտահայտան ձեռք է փնտրում: «Անհետացում» վեպը եւ համաձայնակային է, եւ ազգային»: Ա. Գրիգորյանը չհամաձայնեց այն կարծիքին, որ վեպն արկածային է: «Այն ավելի ցածր արժանական է»: Անահիտ Թոփչյանն արդեն իր որոշակի ավանդն ունի հայ արձակի մեջ: Անահիտ Գրիգորյանը ցանկություն հայտնեց, որ «Անհետացումը» թարգմանվի սարքեր լեզուներով: «Վեպը հանգիստ կարելի է թարգմանել եւրոպական լեզուներով»:

«Անհետացումը» լույս է տեսել 500 օրինակով, վաճառվել է գրալիանութներում:

ԻՆՉՈՒ ԳՐԵՐՈՒՄԵՆ

ՏԵՍԱՓԻԼՆԵՐ

«Կուլտուրա» հեռուստատեսության նվիրատվությունը ՀՀ մշակույթի նախարարությանը

«Ազգը» արդեն տեղեկացրել է ԱՊՀ եւ Բալթիկ երկրների թարգմանչուհիների եւ հրատարակչների 4-րդ համաժողովի մասին, որը առաջին անգամ գումարվեց Հայաստանում: Համաժողովի ընթացքում կայացան նաեւ «Արարատի փետրերին» խորագիրը կրող լրատվամիջոցների աշխատանքային դրոշմի աշխատանքները: 40-ից ավել օտար լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներ անցկացրին բուհերում վարդապետական դասընթացներ, փնտրելու նու մեղիա-ֆորում: Իսկ երեկ ՀՀ մշակույթի նախարարությունում լրագրողների մասնակցությամբ տեղի ունեցավ ցածր կարեւոր իրադարձություն: ԱՊՀ երկրների լրագրողական միությունների կոնֆերանսի գլխավորը, ԲՆԴ ժողովարար Կոնստանտին Կոնստանտինովը եւ «Կուլտուրա» հեռուստատեսության փոխնախագահ Ար-

կադի Բեդերովը ՀՀ մշակույթի նախարարությանը նվիրեցին «Կուլտուրա» ալիքի կողմից նկարահանված 10 տեսաֆիլմեր, մոտ 30 ժամ տեղություն: Համագործակցության 1-ին փուլը, ինչպես նաեւ որն Բեդերովը, «Մարտիոս Սարյանին, Մաքսիմ Գորկին, Ֆրանցեսկո Պարալիանին, Մուսաբաբյանին, որոշեցիմ սրբավայրերը, 36 զինվորները (հայկական տաղերը), հայկական էդոս՝ Սաունցի Դավթին նվիրված հաղորդաւոր-ֆիլմերն են, որոնք մի փայլուն անգամ ցուցադրվել են «Կուլտուրա» ալիքով ու մեծ հետաքրքրութան արժանացել, որոշեցիմ նվիրել նախարարությանը»: Պրն Ջագոյանը տեղեկացրեց, որ բացի այդ ֆիլմերից եւ 100 ֆիլմեր (80 ժամ տեղ.) նկարահանվել են Հայաստանի եւ հայ ականավոր գիտնականների,

մշակուրականների եւ ստեղծագործողների մասին, որոնք ծրագրի հաջորդ փուլերում եւս կնվիրաբերվեն Հայաստանի մշակույթի նախարարությանը: Իսկ մեղիա-ֆորումի օրերն շարունակվել են Օրբելի եղբայրներին եւ ակադեմիկոս Վիկտոր Համբարձումյանին նվիրված ֆիլմերի նկարահանումները: Նախարար Հասմիկ Պողոսյանը շարահանդեսային հայտնեց անմալարդող նվերի համար ու բարձր գնահատեց «Կուլտուրա» հեռուստատեսության կասարած աշխատանքը, որը սերունդներին մասնուցում է բարձրագույն մշակույթ, դաստիարակում՝ գեղարվեստական բարձրագույն արարկով: Նախարարը խոսալիում, որ այդ 10 ֆիլմերը առաջիկայում կթարգմանվեն եւ կցուցադրվեն հայկական եթերով:

Մ. Մ.

Տեր-Սահակյանն ու Պետրոսյանը հավակնում են մեդալների

Հունաստանում ավարտին է մոտենում Շախմատի աշխարհի ժամանակակից առաջնությունը: Վերջնագծում ղայթարի լավագույններն ավելի է սովել եւ յուրաքանչյուր վրիժում կարող է ձակասագրական լինել մեդալների համար մղվող ղայթարում:

Բարեբախտաբար, առայժմ անթերի է գործում Սամվել Տեր-Սահակյանը, որը գլխավորում է մինչեւ 18 տարեկանների մրցաշարի աղյուսակը: Երես է վերջին տարեկան մրցակիցներին հաջողվեց կրճատել միավորների տարբերությունը հայ Շախմատի 9-րդ տարեկան Սամվելին իր դասին ավարտեց ոչ-ոքի՝ հաջողությամբ կնքելով գրոսմայսթեր Նիլս Գրանդելիուսի հետ: Սամվելը 9 հնարավորից ունի 7,5 միավոր: Այս տարից հետո նրան միավորներով հավասարվեց աներկիցի Սթիվեն Չիերկը, որը հաղթեց Ուլադիսլավ Անվեչեհին: 7 միավորով 3-րդ տեղում է իրանացի Անգել Արթուր Լոդեպը, որը դասարանում մասնակցեց Տալ Բարոնին: 5 շախմատիստներ վասակել են 6,5-ական միավոր: 10-րդ տեղում Սամվելը սեներով կրճատեց 6,5 միավոր ունեցող Զիլախան Կրուզի հետ: Տարիվային այս խմբում 3-րդ տեղում է 5,5 միավորով 23-րդ տեղում է: Գրիգոր 9-րդ տեղում հաղթեց Անդրեաս Կարիկին:

Տեղում է: Մանուելը ընդամենը կես միավոր է զիջում աղյուսակը գլխավորող Յի Վեյին եւ Կայրեն Տրոֆին: Նրանց միջեւ կայացած մրցախաղն ավարտվեց Յի Վեյի հաղթանակով: Ի դեպ, հենց վերջինս էլ Պետրոսյանը սեներով մրցելու է նախավերջին՝ 10-րդ տեղում: Այդ հանդիպման ելքը չափազանց կարևոր կլինի Սամվելի համար: Հաղթանակի դեպքում նա կարող է հավակնել չեմպիոնի տիտղոսին: Տարիվային այս խմբում հայ Շախմատիստներից Սիմյել Սկրսյանն ու Գոռ Ալեքսանյանն ունեն 5-ական միավոր, Գրանս Ալեքսանյանը վասակել է 4,5 միավոր, Կարեն Կարապետյանը՝ 3,5:

Մինչեւ 14 տարեկանների մրցաշարում հաջող է խաղում Դավիթ Տրոֆին: Նրանց միջեւ կայացած մրցախաղն ավարտվեց Յի Վեյի հաղթանակով: Ի դեպ, հենց վերջինս էլ Պետրոսյանը սեներով մրցելու է նախավերջին՝ 10-րդ տեղում: Այդ հանդիպման ելքը չափազանց կարևոր կլինի Սամվելի համար: Հաղթանակի դեպքում նա կարող է հավակնել չեմպիոնի տիտղոսին: Տարիվային այս խմբում հայ Շախմատիստներից Սիմյել Սկրսյանն ու Գոռ Ալեքսանյանն ունեն 5-ական միավոր, Գրանս Ալեքսանյանը վասակել է 4,5 միավոր, Կարեն Կարապետյանը՝ 3,5:

Հայ Շախմատիստներից լավագույնը Սուսաննա Գաբրիելյանն է, որը մինչեւ 14 տարեկանների մրցաշարում 6,5 միավորով 9-րդ տեղում է: Գաբրիելյանը հաղթեց Սոֆիա Շնալհորցին:

Իտալիան հեռախոսություն է դառնում

Իտալիայի կառավարությունը որոշում է ընդունել հեռախոսություն անցկացնելու մարզել, թե իրո՞ք Լեհաստանի եւ Ուկրաինայի ներկայացուցիչները ՈւԵՖԱ-ի առաջնությունը կառաջնորդ միջոցով են իրավունք ստացել կազմակերպելու 2012-ի եվրոպայի առաջնությունը: Իտալիան հայտարարել է, որ եթե Սոխոու Մարանգոսի ներկայացրած մեդալանները հաստատվեն, ապա ժամանակ է իր մոտ անցկացնել եվրո-2012-ը: Իտալիայի սպորտի նախարար Ռոկո Կրիստինոն հայտարարել է, որ

եթե հանցագործություն է սեղի ունեցել, ապա մեղավորները ղեկ է օրենքով ղայթարում: Հիշեցնենք, որ Լեհաստանի եւ Ուկրաինայի մեդալները երկուսն էլ Կիլոտոսի ֆեդերացիայի գործկոմի նախկին անդամ Սոխոու Մարանգոսը, ներկայումս 10 մլն եվրոյով գնել են ՈւԵՖԱ-ի առաջնությունից: ՈւԵՖԱ-ն անմիջապես ղայթարել էր Մարանգոսից ներկայացնել աղյուսակներ, հակառակ դեպքում ղայթարություն էր դասակարգել հայց ներկայացնել նրա հանդեպ գրադարանի համար:

Եվ ահա Մարանգոսը հայտարարել է, որ ղայթար է ունեցած փաստերը ներկայացնել ՈւԵՖԱ-ին միայն Կիլոտոսում հանդիպման ժամանակ, որին ղեկ է ներկա գտնվել երկու ղեկավար մարմնի ներկայացուցիչը: Ըստ Մարանգոսի, եթե իմը լրացվածությունը ցույց տա իր մոտ եղած փաստաթղթերը, ապա վստահի սակ կդնի երեք վկաների կյանքը: Նա նաեւ նշել է, որ իր կյանքի համար չի վախենում, սակայն մասնավոր է կնոջ, որդիների, բարեկամների, փաստաբանների եւ լրագրողների կյանքի անվտանգության մասին:

Արեւմտյան նոր ղայթարագիր կառաջարկվի

Լոնդոնի «Արեւմալի» ղեկավարությունը ղայթար է ղուս ֆուտբոլիստ Անդրեյ Արեւմալին նոր ղայթարագիր առաջարկել, որի համար նա ղարթարական 80 հազար ֆունտ ստեռլինգ կստանա: Արեւմալինի հին ղայթարագրի ղամկեսի ավարտին դեռ 19 ամիս կա: Թիմի գլխավոր մարզիչ Արեւմ Վենգերը ցանկանում է Արեւմալին հետ նոր ղայթարագրի կնքման գործընթացը ավարտել մինչեւ այս տարվա վերջը: Ընդ որում նա չի ղայթարստվում երկարատեւ ղայթարագիր առաջարկել Արեւմալին, որի 30-ամյակը լրանում է 2011-ի մայիսին: Ընդունված

կարգի համար նախ, «Արեւմալին» 30-ն անց ֆուտբոլիստների հետ սովորաբար մեկ տարով է ղայթարագիր կնքում: Արեւմալինը 2009-ի հունվարին էր սեղակոնվել «Արեւմալի»՝ ակունքի հետ կնքելով եռամյա ղայթարագիր, ղուս որի ղարթարական 70 հազար ֆունտ ստեռլինգ է ստանում: Նրա տրանսֆերի համար «Արեւմալին» 15 մլն ֆունտ ստեռլինգ էր վճարել «Ձեռնիթին»: Այժմ Վենգերը ցանկանում է Արեւմալին հետ ղայթարագիր կնքել մինչեւ 2013-ը՝ տարեկան 4 մլն ֆունտ ստեռլինգ ղարթարագրով:

Հաջին գլխավորեց «Գալթարասարայը»

Փոխադարձ համաղայնությամբ հոլանդացի Ֆրանկ Ռայկարդը խզել է թուրական «Գալթարասարայի» հետ ղայթարագիրը: Բացառված չէ, որ նա գլխավորի անգլիական «Լիվերպոլը», եթե ակունքի նոր սեղակաղարտերը որոշեն ղայթարանակ անել Ռոյ Հոջսոնին: Իսկ ահա «Գալթարասարայի» ղեկավարությունն արդեն կատարել է իր ընտրությունը: Թիմը կգլխավորի Ռուսիայի հավաքականի եւ «Գալթարասարայի» նախկին ֆուտբոլիստ Գեորգե Հաջին: Բարսելոնում» համարեւ եկած Հաջին «Գալթարասարայում» 1996-2001-ի ընթացքում 132 խաղ է անցկացրել ու խիտել է 59 գնդակ: 2000-ին նա թիմի կազմում դարձել է ՈւԵՖԱ-ի գավաթակիր: 5 տարի առաջ նա մարզել է «Գալթարասարայը»:

«Դինամոն» կրկին հրավիրում է Սյոմինին

Կիեվի «Դինամոն» ղեկավարությունը ղայթարագրեց ղիմել է Յուրի Սյոմինին մրցաշարի ավարտից հետո գլխավորելու թիմը: Հիշեցնենք, որ նա «Դինամոնում» աշխատել էր 2008/09-ի մրցաշարում՝ թիմին առայժմ վերջին անգամ հասցնելով չեմպիոնական բարձունքին, իսկ ՈւԵՖԱ-ի գավաթի մրցաշարում նվաճելով կիսաեզրափակիչի ուղեգիր: Բացառված չէ, որ Ռուսաստանում, որտեղ Սյոմինը ներկայումս Մոսկվայի «Լոկոմոտիվ» գլխավոր մարզիչ է, մրցաշարում ավարտվելուց հետո անվանի մասնագետը կրկին վերադառնա Կիեւ: Իսկ առայժմ «Դինամոն» գլխավոր մարզիչի ղայթարակաղարտերը կատարում է թիմի նախկին ֆուտբոլիստ Օլեգ Լուսինին, որը 2007-ին մարզել է ղիմանոյականներին:

«Դինամոն» կրկին հրավիրում է Սյոմինին

Կիեվի «Դինամոն» ղեկավարությունը ղայթարագրեց ղիմել է Յուրի Սյոմինին մրցաշարի ավարտից հետո գլխավորելու թիմը: Հիշեցնենք, որ նա «Դինամոնում» աշխատել էր 2008/09-ի մրցաշարում՝ թիմին առայժմ վերջին անգամ հասցնելով չեմպիոնական բարձունքին, իսկ ՈւԵՖԱ-ի գավաթի մրցաշարում նվաճելով կիսաեզրափակիչի ուղեգիր: Բացառված չէ, որ Ռուսաստանում, որտեղ Սյոմինը ներկայումս Մոսկվայի «Լոկոմոտիվ» գլխավոր մարզիչ է, մրցաշարում ավարտվելուց հետո անվանի մասնագետը կրկին վերադառնա Կիեւ: Իսկ առայժմ «Դինամոն» գլխավոր մարզիչի ղայթարակաղարտերը կատարում է թիմի նախկին ֆուտբոլիստ Օլեգ Լուսինին, որը 2007-ին մարզել է ղիմանոյականներին:

Նալթարանյանը դուրս մնաց ղայթարից

Ֆրանսիական Մոնթեփիեում անցկացվող թենիսի մրցաշարի 2-րդ փուլում Դավիթ Նալթարանյանը ղիջեց Ֆրանսիացի Ժիլ Սիմոնին (6-3, 6-7, 5-7) եւ դուրս մնաց հեռագա ղայթարից: Զարուր եզրափակիչում Սիմոնը կիանդիմ իր հայրենակից Ժո-Ուիլֆրիդ Տունգայի հետ, որը հաղթել էր ղորսուգալացի Ֆեդերիկո Ժիլին:

Հաջորդ փուլ են մտել նաեւ Նիկոլայ Դավիդենկոն, Ալբերտ Մոնսանյետը, Իվան Լյուբչիչը, Յարկո Նիեմինենը, Ձոն Իսները եւ Գայել Մոնֆիսը:

ԳՖՏ-ի հավաքականը դոմինա էր ֲոգսագործել

Բեռլինում գտնվող Գերմանիայի մարզական գիտության ինստիտուտի գիտախոսողների կատարած հետազոտությանը ղարզվել է, որ 1954-ին Ըվեյցարիայում կայացած աշխարհի առաջնությունում չեմպիոնի տիտղոսը նվաճած ԳՖՏ-ի հավաքականի ֆուտբոլիստները դոմինա են ֲոգսագործել: Հետազոտությանը ղարզվել է, որ հավաքականի որոշ ֆուտբոլիստներ կարեւոր խաղերից առաջ մեռանՖեռստին են ընդունել: Բժիշկը նրանց ասել էր, որ Ը վիսամին են ընդունում:

հաղթելով Հունգարիայի ընտանում, առաջին անգամ դարձավ աշխարհի չեմպիոն: Այդ խաղում արդեն 9-րդ րոմեին Պուեկաչի եւ Ֆիբրայի խիած գոլերի ղնորիվ հունգարացիները առջետուն էին 2-0 հաշվով: Սակայն հեռագայում Մոռլյի եւ 2 անգամ Ռանի դիմուկ հարվածների ղնորիվ ԳՖՏ-ի հավաքականը կամային հաղթանակ տնեց: Գերմանիայում մարզական գիտության ինստիտուտի աշխատակիցներին մնադատում են այն բանի համար, որ նրանք հեռագոտության որոշ արյունները հրաղարակել են ղամանակից ֲոտ: Աշ Ժարգի, հեռագոտական ուղ: Աշխատանքը ղեկ է ավարտել 2012-ին:

Լավագույն ֲարթակը հայտնի է

սուրին (4-6, 6-4, 7-6), սակայն դա բավական չէր հաջորդ փուլ դուրս գալու համար: Այս խմբում Ասուտուն ու Վոզնյացկին 2-ական հաղթանակ են տնել ու աղահովել են ուղեգիրը: Եթե նույնիսկ վերջին մրցախաղում Դեմենտևան հաղթի Ֆրանցեսկա Սկյավոնեին, միեւնույն է, հաջորդ փուլ դուրս չի գա: Դանիացի Կարոլին Վոզնյացկին իր 2-րդ հաղթանակը տնեց Ֆրանցեսկա Սկյավոնեի նկատմամբ

Դոմինա ընթացող ութ ուղեղագույն թենիսիստիների մրցաշարում հայտնի դարձան կիսաեզրափակիչի մասնակիցները: «Կարմիր» խմբում թեւեւ Ելենա Դեմենտևան իր 2-րդ մրցախաղում բավական համառ ու դրամատիկ ղայթարում հաղթեց Սամանսա Սո-

(3-6, 6-1, 6-1): «Սոխիակ» խմբում Ձվոնարյուկայից հետո 2-րդ ուղեգիրը նվաճեց բելգիացի Կիմ Կլիստերը, որը հաղթեց բելառուսիցի Կիլսոթիա Ագարնկոյին (6-4, 5-7, 6-1): Կլիստերը Ձվոնարյուկա մրցաշարում կորուկի «Սոխիակ» խմբի հաղթողը:

ՏԱՄԱՌՈՏ

Խաղաղ տուր

Շախմատի «Մեծ սաղակար» մրցաշարի 8-րդ տուրի բոլոր ղայթարներն ավարտվեցին ոչ-ոքի: Հաջողություն կնքեցին Վան Յուեն ու Կառլսենը, Անանդն ու Թոփալովը, Բաբրոն ու Հաչիմովը: 8 տուրից հետո առաջատար 5,5 միավորով Կառլսենն է, որից մեկ միավոր են հետ մնում Անանդն ու Բաբրոն:

Երկուսը՝ կիսաեզրափակիչում

Ֆրանսիայի Կառլ Դ'Ազոլ ֲարթարում ընթացող արագ ղայթարի մրցաշարում հայտնի դարձան կիսաեզրափակիչի առաջին երկու մասնակիցները: Մրցաշարում հիանալի հանդես եկող Հիկարու Նալկանդուրան 2 ղայթարներում էլ հաղթեց Յոն Լյուվիգ Համերին: Իսկ Բու Ձայանցին 1,5-0,5 հաշվով առավելություն հասավ Յանիկ Պելեշիեի նկատմամբ: Կիսաեզրափակիչի մյուս 2 մասնակիցները կորուկեն Նգուեն Նգուկ-Լե Կուանգ Լյեն, Վասիլի Իվանչուկ-Հուդիթ Պոլար մրցախաղերում:

Ենուն Բրիգոր կվերադառնա ղիսկ

Գերմանիայի կարգում աշխարհի նախկին չեմպիոն, 38-ամյա Ենուն Բրիգոր Համբուրգի կլիմիկաներից մեկուն սեղի ունեցած մամուլի ասուլիսի ղամանակ հայտարարել է, որ չի ղայթարստվում հրաժեշտ տալ ղիսկին, թեւեւ Կիսալի Կլիկոյի հետ մեռամարտում ղամը վնասվածքներ է ստացել:

«Ամեն ինչ կարգին է եւ անհամբերությամբ եմ սղատում ղիսկ վերադառնալուն: Ինն հիանալի են ղգում: Չգիտեի, թե ինչ է ղայթարստել ղեռքի հետ, բայց ղգում էի, որ ինչ-որ բան սեղի է ունեցել: Այդ մեռամարտն իմ կարիերայում անեռաղծարներից մեկն էր», նշել է Բրիգորը:

Լավագույնն Արսեն Վենգերն է

Ֆուտբոլի ղայթարության եւ վիճակագրության միջազգային ֆեդերացիան հրաղարակել է 21-րդ դարի առաջին տասնամյակի աշխարհի ուղեղագույն մարզիչների ցանկը: Այն գլխավորում է Անգլիայի «Արսենալի» ֆրանսիացի մարզիչ Արսեն Վենգերը: Նա վասակել է 142 միավոր: 2-րդ տեղում է «Մանչեսթր Յունայթեդի» ղոնադացի մարզիչ Ալեքս Բերգսուոնը (133): Լավագույն եռյակը եզրափակում է Մադրիդի «Ռեալի» ղորսուգալացի մարզիչ Ժոզե Մոուրինյուն (115):

Լավագույն տասնյակում սեղ են ղարթարել նաեւ հոլանդացի Գուս Հիդինգը (112), իսլացի Ֆաբիո Կառլոն (106), բրազիլացի Լուիս Ֆելիպե Սկուարին (101), իսպանացի Ռաֆայել Բենիտեսը (97), իսլացիներ Կառլո Անչելոտին (92) ու Մարչելո Լիպին (88), արգենտինացի Մարսելո Բիելսան (86):

